

7. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – [2-ге вид.]. – К. : Каравелла, 2007. — 400 с.

8. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания / К. Д. Ушинский // Собр. соч. – М.; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1952. – Т. 8 – С. 442.

РЕЗЮМЕ

В. В. Гура. Формирование теоретических знаний студентов среднего звена музыкально-педагогического образования средствами украинского фольклора.

В статье рассматриваются методологические и психолого-педагогические проблемы формирования теоретических знаний студентов, будущих учителей музыки, юношеского возраста в процессе профессиональной подготовки средствами украинского фольклора. Украинский музыкальный фольклор предлагается как фактор интенсификации интеллектуального развития личности, а также как средство формирования теоретических знаний в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: теоретические знания, среднее звено музыкально-педагогического образования, будущие учителя музыки, профессиональная подготовка, юношеский возраст, интеллектуальная культура личности, профессиональная деятельность, украинский музыкальный фольклор.

SUMMARY

V. Gura. Formation of theoretical knowledges of middle link of muzichno-pedagogichnoy education by facilities of Ukrainian folklore.

In the article the methodological are examined and psychology-pedagogical problems of forming of theoretical knowledges of students of middle link of music-pedagogical education, future music masters, in the process of their professional preparation by facilities of Ukrainian folk-lore. Ukrainian musical folklore is examined as a factor of intensification of intellectual development of personality and mean of forming of theoretical knowledges in the process of professional preparation.

Key words: theoretical knowledge's, middle link of music-pedagogical education, future music masters, professional preparation, youth age, intellectual culture of personality, professional activity, Ukrainian musical folklore.

УДК 378.637.016:78(043.3)

О. В. Єременко

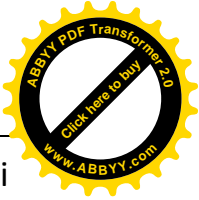
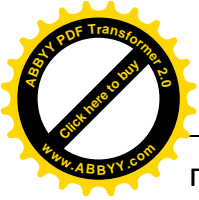
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ПЕДАГОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджується проблема педагогічно-практичного спрямування підготовки фахівців з музичного мистецтва. Пропонуються оригінальні підходи до навчання музикантів-педагогів. Розглядаються переваги такого способу навчання як жанрово-стильовий метод; привертається увага до професійно-педагогічної мобільності музикантів-педагогів. Визначаються передумови самореалізації та саморозвитку студента – майбутнього педагога. Акцентується увага на педагогізації спеціальних музичних дисциплін.

Ключові слова: фахівці з музичного мистецтва, педагогічно-практичний напрям підготовки, жанрово-стильовий метод, професійно-педагогічна мобільність.

Постановка проблеми. Сучасна система мистецько-педагогічної освіти потребує модернізованого забезпечення професійної підготовки, що

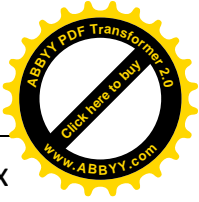
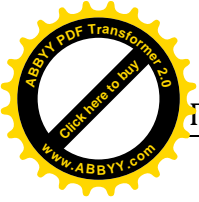


передбачає «визначення диспозиції між інноваційними процесами і традиційними підходами до навчання» [4, 50]. Звідси, окреслення пріоритетних напрямів процесів оновлення в системі музичного навчання, зумовлених сучасними потребами, пов'язане з розробкою проблеми педагогічної спрямованості підготовки фахівців у інститутах мистецтв педагогічних університетів та на музично-педагогічних факультетах.

Аналіз актуальних досліджень. Питання реалізації педагогічно-практичної підготовки майбутніх фахівців багатоаспектно висвітлено у працях І. Зязюна, І. Зимньої, М. Лещенко, В. Сластьоніна, зокрема, в галузі музичної педагогіки у працях О. Матвєєвої, Г. Падалки, О. Ребрової, О. Рудницької, О. Щолокової. В контексті нашого дослідження особливого значення набувають філософсько-методологічні засади формування готовності вчителя до педагогічної діяльності (В. Андрущенко, С. Гончаренко, М. Євтух та ін.); основні положення психоло-педагогічних досліджень про особливості праці вчителя (Г. Балл, І. Бех, П. Гальперін, Н. Кузьміна, О. Леонтьєв, та ін.); виявлення специфіки формування особистості вчителя в загальному педагогічному процесі (О. Абдулліна, В. Бондар, О. Мороз, Н. Ничкало та ін.).

Мета статті – розглянути особливості забезпечення педагогічної спрямованості мистецького навчання майбутніх музикантів-педагогів.

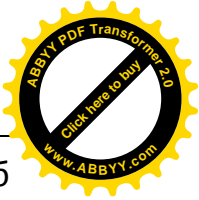
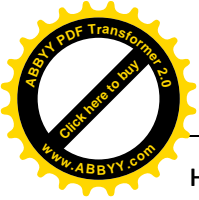
Виклад основного матеріалу. Існують різні точки зору щодо визначеної проблеми. Так, низка дослідників дотримуються думки, згідно з якою «педагогічні уміння формуються, переважно, у процесі самостійного викладання» [2, 51], «...загальнопедагогічні уміння формуються тільки в умовах власної педагогічної діяльності» [3, 76]. Інші дослідники стверджують, що у процесі навчання студент має стати вчителем, набути умінь і навичок, необхідних для педагогічної діяльності, хоча спеціальний педагогічний заклад у повному обсязі не може підготувати педагога-майстра [536]. На думку Г. Падалки, можна прекрасно знати предмет, але не вміти донести його зміст до школярів. «Орієнтуючись лише на музичний професіоналізм та ігноруючи педагогічну спрямованість ставимо випускників у скрутне становище – вони не можуть бути музикантами-виконавцями через недостатність природних здібностей, або ще з якихось причин, і не здатні (іноді навіть і не настроєні!) ефективно здійснювати педагогічну роботу через відсутність музикально-педагогічних знань і навичок» [1, 35].



Отже, здійсненню педагогічної підготовки майбутніх фахівців у стінах навчального закладу має бути приділено серйозну увагу, адже «знання предмета ще зовсім не гарантує успіху його викладання» [4, 45]. Професійна спрямованість навчально-виховного процесу передбачає оволодіння студентами широким діапазоном педагогічних засобів, які найбільшою мірою орієнтують його на загальні і специфічні особливості майбутньої діяльності, озброюють необхідними уміннями, знаннями і навичками, формують особистісні якості, які необхідні вчителю для успішної педагогічної діяльності. Звідси, реалізація підготовки майбутніх фахівців музично-педагогічного профілю уможливорюється, зокрема, єдністю її спеціальної і педагогічної спрямованості.

В контексті зазначеного, інтеграція спеціальних і педагогічних знань утворює той напрям, який забезпечує систему педагогічної спрямованості підготовки фахівців у педагогічних навчальних закладах. Цілеспрямований підхід до вивчення змісту музичних дисциплін доводить можливість засвоєння педагогічних і музичних знань в єдності. Вважаємо за доцільне зазначити, що педагогізація фахових дисциплін полягає у тому, щоб органічно вплітати до лекційного чи практичного заняття зі спеціальних дисциплін різного роду методи і прийоми, що активізують педагогічне мислення студентів [1, 38]. Отже, професійно-педагогічна спрямованість навчання передбачає усвідомлення вихованцями професійної необхідності вивчення спеціальних дисциплін для успішного і компетентного виконання педагогічних функцій. У зв'язку з цим, доречно нагадати думку Г. Падалки про те, що музичну компетентність у структурі особистості вчителя не можна замінити ніякими іншими, нехай найкращими людськими якостями [1, 42]. До того ж, і це виявляється вкрай важливим, компетентність учителя передбачає не стільки широту знань, скільки їх гнучкість, мобільність. У професійній діяльності вчителю нерідко приходиться пристосовувати комплекс своїх знань до перемінних умов навчального процесу. Зважаючи на це, педагогічна спрямованість передбачає здатність студентів до вільного оперування знаннями.

Аналіз теоретичних надбань та спостереження практики доводять, що дійовим засобом формування мобільних і гнучких знань виступає раціональне використання узагальнених прийомів пізнавальної діяльності. З цієї точки зору, жанрово-стильовий метод організації навчального матеріалу набуває великого значення. Так, при вивченні циклів історико-теоретичних

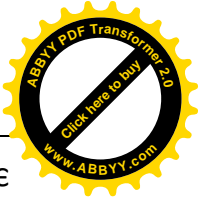
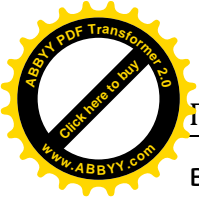


навчальних дисциплін увага викладача має зосереджуватися на тому, щоб студенти засвоїли характерні для композиторів, чия творчість належить до певного напрямку, особливості стилю, творчого прийому, жанрового мислення. Творчість кожного композитора у цьому випадку сприймається з певних позицій, узагальнених уявлень про стиль і жанри всього напрямку. Переваги такого способу навчання полягають, по-перше, у можливості систематизації знань, осягненні цілісної картини історичного розвитку музики; по-друге, в можливості мислити узагальненими одиницями, що створює умови для порівняння основних тем курсу; по-третє, в можливості вільно оперувати знаннями, що забезпечує їх гнучкість, мобільність застосування в непередбачених умовах. Загалом, «історико-теоретичні відомості, уявлення про творчі можливості виховання, конкретні шляхи втілення в реальному звучанні у студентів і учнів тримаються на єдиному фундаменті, співвідносяться між собою як спільне і особливе» [1, 44].

Узагальнення вищезазначеного уможливорює висновок про те, що мобільність, узагальненість музичних знань мають узгоджуватися з орієнтацією на майбутню діяльність. Зважаючи на те, що успіх сучасної мистецької освіти визначається, насамперед, спроможністю педагога гнучко реагувати на постійно мінливі соціально-економічні умови, підготовка фахівців, здатних до професійно-педагогічної мобільності, набуває особливого значення. Професійно мобільний педагог має визначатися сенситивністю до інноваційних змін у галузі освіти, здатністю до внутрішньої «мобілізації» власних ресурсів з метою адаптації в сучасному середовищі, до оволодіння новими педагогічними технологіями тощо. У цьому контексті мобільність освітнього процесу є способом подолання сутнісного протиріччя між тенденцією до незмінності змісту освіти й новими завданнями щодо його інноваційних змін.

Педагогічна мобільність учителя музики передбачає формування в нього здатності до активно-перетворювальної діяльності у процесі освоєння змісту навчання. Вона формується на основі розвитку різнопланових творчих навичок, що забезпечує готовність майбутнього фахівця творчо реалізовувати себе в інноваційному педагогічному просторі, який змінюється відповідно до характеру економічного й соціального розвитку суспільства.

В історії розвитку музично-педагогічної освіти спрямованість на досягнення універсальності в галузі музичного мистецтва будувалася на

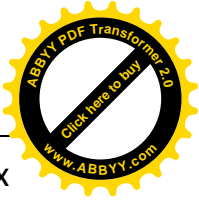
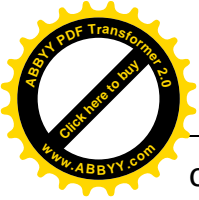


варіативному підході до змісту підготовки музиканта, що передбачає формування здатності фахівця до варіативної реалізації всебічних професійних знань. У педагогічній науці поняття «варіативність» визначається як механізм реалізації прагнення особистості до забезпечення усвідомленого активного вибору умов для оптимального досягнення поставлених цілей у професійно-педагогічній діяльності. Осмислена варіативність змісту педагогічної діяльності майбутнього музиканта-педагога виступає однією із передумов його самореалізації, саморозвитку.

Отже, педагогічну мобільність фахівців з музичного мистецтва ми розуміємо як їх здатність до застосування варіативних підходів у педагогічній діяльності, що дозволяє гнучко реагувати на різні педагогічні ситуації, готовність до оперативного вибору та застосування оптимальних способів розв'язання будь-яких педагогічних завдань. Акцентування знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої діяльності, великою мірою визначає сутність педагогізації спеціальних дисциплін. Отже, важливою є не кількість, а цінність навчальної інформації, її значимість для майбутньої діяльності.

Вагоме значення в реалізації педагогіко-практичного напряму підготовки набуває перспектива застосування вивчених студентами творів у майбутній роботі. Ця обставина оптимізує процес засвоєння музики, сприяє повноцінному оволодінню виконавськими вміннями і навичками. Крім того, педагогічна спрямованість передбачає втілення пріоритетних підходів щодо поглибленого вивчення творчості композиторів, опанування надбань яких передбачається в майбутній роботі. З метою вирішення вищезазначених завдань, курс музичної літератури, історії музики передбачає вивчення студентами не лише власне творчості композитора, а й можливість усвідомлення ними особливостей стилю, неповторних граней творчості митця, на яких в майбутньому випускник повинен бути загострювати увагу вихованців.

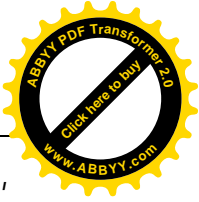
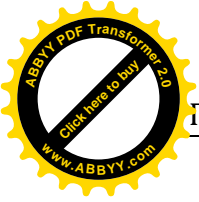
В контексті означеної проблематики, однією з форм професійно-педагогічного навчання у вищій школі, як відомо, є педагогічна (викладацька) практика, що проводиться в умовах, максимально наближених до професійної діяльності. В нашому дослідженні значну роль відіграє думка О. Ребрової щодо вдосконалення педагогічної практики студентів, в умовах якої практикант вступає в нову для нього соціальну роль і при цьому стає суб'єктом нових відносин. Науковець узагальнює особливості двох підходів до організації педагогічної практики, що склалися у вищій педагогічній



освіті, серед яких: перший передбачає організацію практики протягом усіх років навчання (наскрізна педагогічна практика), чергуючи її з теоретичними заняттями. Пошук раціональних форм організації означеної практики у вітчизняній вищій школі привів до розробки різних програм, де зміст педагогічної практики визначається через систему теоретичних знань і професійних умінь студентів, сформованих на різних її етапах; другий (більш властивий закордонній вищій школі) передбачає спочатку загальнотеоретичну підготовку і проведення практикумів, тренінгів, і лише потім – їх застосування на практиці. Ми згодні з О. Ребровою, яка стверджує, що переорієнтація педагогічної практики студентів з традиційного, репродуктивного русла у напрям інноваційних, інтегрованих процесів завдяки активному впровадженню педагогічної практики з СХК (самостійних уроків та у поєднанні з уроками музики), організація умов для створення авторських уроків є фактором підвищення професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів. Однією з форм здійснення педагогічної спрямованості навчання майбутніх музикантів-педагогів є відвідування майстер-класів, які проводять викладачі з високим рівнем професіоналізму для широкої аудиторії.

Серед методів педагогічної підготовки майбутніх фахівців виокремлюються такі словесні методи, як: бесіда, обговорення, вербалізація змісту художніх творів. Бесіда як метод створення художньо-навчального діалогу містить більш потужні можливості для активізації учасників навчання. З метою активізації самостійності студентів, розвитку у них здатності до відстоювання власної позиції застосовують метод обговорення. У процесі обговорення уможливується словесне оформлення власних вражень магістрантів від спілкування з творами мистецтва, глибше їх усвідомлення у процесі словесного вираження, а також коригування естетичних поглядів вихованців, з боку викладача.

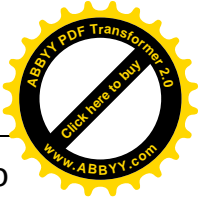
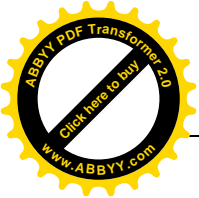
Аналіз теоретичних надбань і практичних результатів нашого дослідження доводить неоднозначність поглядів щодо використання методу поточного коментарю в процесі навчання. А саме: переваги цього методу полягають у можливості викладача своєчасно відреагувати на характер протікання процесу учіння, не допустити закріплення помилок. Вади методу поточного коментування містяться у надмірному, дріб'язковому спілкуванні, яке нівелює самостійність вихованців [1, 180–181].



Методом, притаманним сучасним вимірам мистецького навчання, визнано вербалізацію змісту художніх творів. Цей метод зорієнтовано на досягнення глибокого усвідомлення студентом внутрішньої сутності художніх образів, характеристику їх смислового наповнення. Дієвість методу вербалізації у практиці навчання фахівців з музичного мистецтва доводиться можливістю активізації їх мистецької уваги, стимулювання багаторазового сприймання образу, спонукання до художньо-образного мислення, де словесний компонент відіграє значну роль, дозволяючи студенту глибше, повніше усвідомити зміст твору і в цілому, і в деталях.

Одним із ефективних демонстраційно-образних методів навчання майбутніх музикантів-педагогів виявляється метод демонстрації художніх творів (їх фрагментів), суть якого полягає в наданні зразка того художнього результату, до якого прагне учасник навчання, в наданні своєрідного еталону опрацювання навчального матеріалу. Переваги означеного методу полягають у можливості конкретизації у художній формі тих задач, що висувуються в процесі навчання; недоліки проглядаються у невільному спонуканні студентів до наслідування.

Безперечно, здійснення художньо-навчальних завдань, вправ, забезпечення систематичності навчання, прилюдна демонстрація мистецьких та практично-педагогічних здобутків потребують активізації вольових зусиль студентів, напруження, мобілізації енергії, що забезпечується в умовах використання методу вольових зусиль. Спостереження за педагогіко-практичною діяльністю доводять, що засобом, який активізує волю, є наявність сильної мотивації. «Наявність сильного бажання стимулює сили, викликає прилив енергії для досягнення мети, надає процесу роботи мобілізаційної цілеспрямованості, вольового забезпечення. Відсутність інтересу до діяльності послаблює вольові зусилля. Індиферентність мотивації, в'ялість поривань зводить нанівець творче напруження в роботі, гальмує вольові процеси» [1, 209]. У процесі формування у студентів здатності до свідомого регулювання вольових процесів, необхідних для збереження творчого самопочуття під час прилюдних виступів (концертно-просвітницька, мистецько-педагогічна діяльність, виступи на конференціях, публічний захист випускної роботи тощо) дієвого значення надається застосуванню аутотренінгу, що являє собою систематизоване поєднання прийомів, спрямованих на відпрацювання в студентів здатності до свідомої психічної саморегуляції.



Висновки. Узагальнюючи вищерозглянуті позиції, доцільно сформулювати висновок щодо своєчасності та необхідності розробки обраної проблеми. Перспективні аспекти визначеної проблематики вбачаються у таких напрямках, як: виокремлення шляхів забезпечення педагогізації навчального процесу із спеціальних музичних дисциплін; розробка методики формування педагогічної майстерності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
2. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина [и др.]. – М. : Академия, 2000. – 272 с.
3. Профессионально-педагогическая культура : сущность, структура, формирование / Отв. ред. В. А. Слостенин. – М. : МОСУ, 1996. – 129 с.
4. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г. М. Падалки. Колективна монографія / під наук. ред. А. В. Козир. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 360 с.

РЕЗЮМЕ

О. В. Еременко. Педагогическая направленность подготовки специалистов по музыкальному искусству: теоретико-практические подходы к ее реализации.

В статье рассматривается проблема педагогично-практического направления подготовки специалистов по музыкальному искусству. Предлагаются оригинальные подходы к обучению музыкантов-педагогов. Рассматриваются преимущества такого способа обучения как жанрово-стилевой метод; привлекается внимание к профессионально-педагогической мобильности музыкантов-педагогов. Определяются предпосылки самореализации и саморазвития студента – будущего педагога. Акцентируется внимание на педагогизации специальных музыкальных дисциплин.

Ключевые слова: специалисты по музыкальному искусству, педагогически-практическое направление подготовки, жанрово-стилевой метод, профессионально-педагогическая мобильность.

SUMMARY

O. Eremenko. Pedagogical directions of the music art specialists training: theoretic-practical principles of its realization.

The article is devoted to the problem of pedagogic directions of the music art specialists training; original approaches to the musicians-teachers educations. Advantages of such method of studies are examined as genre-stylish method; come into a notice to professionally pedagogical to mobility of musicians-teachers. Pre-conditions of self-realization and self-development of student are determined – future teacher. Attention is accented on pedagogical of the special musical disciplines.

Key words: music art specialists; pedagogic-practical direction of studies, genre-stylish method, professionally pedagogical mobility.